

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การอาชีวศึกษามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ซึ่งในช่วงแรกคือตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นการศึกษานอกระบบ ไม่มีระเบียบแบบแผนใด ๆ เนื้อหาที่สอนจะเป็นความรู้เพื่อการยังชีพเป็นสำคัญ จากนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการจัดการอาชีวศึกษาที่เป็นระบบขึ้น โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นประเภทการศึกษาพิเศษในโครงการศึกษาฉบับแรก พุทธศักราช 2441 ซึ่งเป็นแผนการศึกษาชาติฉบับแรกของไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้ แบ่งการศึกษาเป็น 2 ภาค คือ กรุงเทพฯ และหัวเมือง จัดการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ การศึกษาสามัญ และการศึกษาพิเศษ ลำดับชั้นเรียนแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ 1) มูลศึกษา 2) ประถมศึกษา 3) มัธยมศึกษา การอาชีวศึกษา คือการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นการศึกษาวิชาเฉพาะ หรือความรู้เฉพาะให้ชำนาญ เช่น การศึกษาช่างหัตถกรรม ตันกล การค้า และการเพาะปลูก เป็นต้น โดยจัดตั้งเป็นโรงเรียนหรือวิทยาลัยพิเศษ อันได้แก่ โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน โรงเรียนฝึกหัดครู-อาจารย์ โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนแพทย์ โรงเรียนตันกล อินเฮอร์เนีย โรงเรียนตรวจรั้งวัดท่าแพนที่ โรงเรียนการเพาะปลูก โรงเรียนการค้า โรงเรียนสุศิลป์ โรงเรียนการช่างและหัตถกรรม ถึงแม้ว่าต่อมาจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงการศึกษา หรือเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาตลอดจนสาระของการจัดการศึกษาตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ของแต่ละยุคสมัยก็จะต้องมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาเสมอมา ซึ่งนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาแต่ละยุคสมัยจะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง (ดร. อภิชัย พันธเสน, 2518) ในปัจจุบัน การอาชีวศึกษานับว่ามีความสำคัญอย่างมาก ในการผลิตบุคลากรระดับช่างฝีมือ เพราะส่วนใหญ่ของผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา จะประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมประเภทการผลิตดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนและร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่มีงานทำ จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ. 2540-2545

จำนวนเป็นคน

ปีที่สำรวจ / อุตสาหกรรม	พ.ศ. 2540		พ.ศ. 2541	
	ปวส. หรือเทียบเท่า	ปวช. หรือเทียบเท่า	ปวส. หรือเทียบเท่า	ปวช. หรือเทียบเท่า
	100.0 (64,463)	100.0 (24,519)	100.0 (61,391)	100.0 (20,584)
สาขาเกษตรกรรม				
เกษตรกรรม การล่าสัตว์ การป่าไม้				
การประมง	387 (0.6)	221 (0.9)	307 (0.5)	268 (1.3)
สาขานอกเกษตรกรรม				
การผลิต	17598 (27.3)	6130 (25.0)	7490 (12.2)	1853(9.0)
การไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	774 (1.2)	172 (0.7)	368 (0.6)	41 (0.2)
การก่อสร้าง	3223 (5.0)	1545 (6.3)	1289 (2.1)	371 (1.8)
การขายส่ง ขายปลีก ซ่อมยานพาหนะ และของใช้ฯ	10314 (16.0)	6056 (24.7)	4788 (7.8)	1708 (8.3)
โรงแรมและภัตตาคาร	1160 (1.8)	760 (3.1)	614 (1.0)	473 (2.3)
การขายส่ง คมนาคม และคลังสินค้า	2901 (4.5)	858 (3.5)	1351 (2.2)	371 (1.8)
การเป็นตัวกลางทางการเงิน	3417 (5.3)	956 (3.9)	1535 (2.5)	165 (0.8)
การค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า และธุรกิจอื่นๆ	3932 (6.1)	1324 (5.4)	1351 (2.2)	638 (3.1)
การบริหารราชการแผ่นดิน รวม				
การประกันสังคม	10379 (16.1)	1520 (6.2)	14550(23.7)	1647 (8.0)
การศึกษา	3674 (5.7)	392 (1.6)	1780 (2.9)	124 (0.6)
การประกันสุขภาพและสังคม				
สงเคราะห์	1418 (2.2)	564 (2.3)	1389 (2.1)	165 (0.8)
การบริการชุมชน สังคม และส่วนบุคคล	516 (0.8)	196 (0.8)	368 (0.6)	185 (0.9)
อื่น ๆ *	258 (0.4)	49 (0.2)	246 (0.4)	103 (0.5)
ไม่ระบุ	4512 (7.0)	3776 (15.4)	24065 (39.2)	12474 (60.6)

* รวมการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน องค์กรระหว่างประเทศ และบริการคนรับใช้

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546)

ตารางที่ 1.1 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่มีงานทำ
จำแนก ตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ. 2540-2545

จำนวนเป็นคน

ปีที่สำรวจ / อุตสาหกรรม	พ.ศ. 2542		พ.ศ. 2543	
	ปวส. หรือ เทียบเท่า	ปวช. หรือ เทียบเท่า	ปวส. หรือ เทียบเท่า	ปวช. หรือ เทียบเท่า
	100.0	100.0	100.0	100.0
	(57,605)	(21,926)	(72,365)	(23,181)
สาขาเกษตรกรรม				
เกษตรกรรม การล่าสัตว์ การป่าไม้				
การประมง	979 (1.7)	439 (2.0)	1158 (1.6)	835 (3.6)
สาขานอกเกษตรกรรม				
การผลิต	17109 (29.7)	6819(31.1)	23084(31.9)	8878(38.3)
การไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	634 (1.1)	219 (1.0)	724 (1.0)	209 (0.9)
การก่อสร้าง	1383 (2.4)	548 (2.5)	1737 (2.4)	232 (1.0)
การขายส่ง ขายปลีก ซ่อม				
ยานพาหนะ และของใช้ฯ	9620 (16.7)	4583 (20.9)	10999 (15.2)	4729 (20.4)
โรงแรมและภัตตาคาร	2247 (3.9)	1732 (7.9)	2678 (3.7)	1739 (7.5)
การขายส่ง คมนาคม และคลังสินค้า	1901 (3.3)	724 (3.3)	2026 (2.8)	301 (1.3)
การเป็นตัวกลางทางการเงิน	1498 (2.6)	504 (2.3)	2171 (3.0)	209 (0.9)
การค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า				
และธุรกิจอื่นๆ	2477 (4.3)	1337 (6.1)	4197 (5.8)	1159 (5.0)
การบริหารราชการแผ่นดิน รวม				
การประกันสังคม	9274 (16.1)	1359 (6.2)	12881 (17.8)	1599 (6.9)
การศึกษา	4493 (7.8)	373 (1.7)	4052 (5.6)	464 (2.0)
การประกันสุขภาพและสังคม				
สงเคราะห์	2419 (4.2)	504 (2.3)	2388 (3.3)	603 (2.6)
การบริการชุมชน สังคม				
และส่วนบุคคล	691 (1.2)	636 (2.9)	724 (1.0)	325 (1.4)
อื่น ๆ *	173 (0.3)	132 (0.6)	217 (0.3)	93 (0.4)
ไม่ระบุ	2707 (4.7)	1973 (9.0)	3329 (4.6)	1808 (7.8)

* รวมการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน องค์กรระหว่างประเทศ และบริการคนรับใช้

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546)

ตารางที่ 1.1 (ต่อ) จำนวนและร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่มีงานทำ
จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ. 2540-2545

ปีที่สำรวจ / อุตสาหกรรม	พ.ศ. 2544		พ.ศ. 2545	
	ปวส. หรือ เทียบเท่า	ปวช. หรือ เทียบเท่า	ปวส. หรือ เทียบเท่า	ปวช. หรือ เทียบเท่า
	100.0	100.0	100.0	100.0
	(76,936)	(28,548)	(74,508)	(23,495)
สาขาเกษตรกรรม				
เกษตรกรรม การล่าสัตว์ การป่าไม้				
การประมง	1231 (1.6)	942 (3.3)	2235 (3.0)	775 (3.3)
สาขานอกเกษตรกรรม				
การผลิต	28543(37.1)	10991(38.5)	26078(35.0)	8247(35.1)
การไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	462 (0.6)	86 (0.3)	596 (0.8)	94 (0.4)
การก่อสร้าง	4231 (5.5)	971 (3.4)	2757 (3.7)	799 (3.4)
การขายส่ง ขายปลีก ซ่อม				
ยานพาหนะ และของใช้ฯ	12925 (16.8)	6052 (21.2)	16094(21.6)	5803 (24.7)
โรงแรมและภัตตาคาร	3154 (4.1)	1998 (7.0)	2608 (3.5)	1316 (5.6)
การขายส่ง คมนาคม และคลังสินค้า	2308 (3.0)	571 (2.0)	2459 (3.3)	658 (2.8)
การเป็นตัวกลางทางการเงิน	1923 (2.5)	257 (0.9)	2161 (2.9)	282 (1.2)
การค้าอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจให้เช่า				
และธุรกิจอื่นๆ	3385 (4.4)	1085 (3.8)	3502 (4.7)	1034 (4.4)
การบริหารราชการแผ่นดิน รวม				
การประกันสังคม	7386 (9.6)	1542 (5.4)	7078 (9.5)	822 (3.5)
การศึกษา	3231 (4.2)	428 (1.5)	2384 (3.2)	164 (0.7)
การประกันสุขภาพและสังคม				
สงเคราะห์	2308 (3.0)	371 (1.3)	1937 (2.6)	540 (2.3)
การบริการชุมชน สังคม				
และส่วนบุคคล	1154 (1.5)	371 (1.3)	1192 (1.6)	446 (1.9)
อื่น ๆ *	231 (0.3)	86 (0.3)	224 (0.3)	117 (0.5)
ไม่ระบุ	4462 (5.8)	2798 (9.8)	3204 (4.3)	2396 (10.2)

* รวมการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน องค์กรระหว่างประเทศ และบริการคนรับใช้

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546)

เนื่องจากว่าเทคโนโลยีและระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันจึงส่งผลให้การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศกลายเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมส่งออก ซึ่งต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรในระดับช่างฝีมือโดยตรงซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมการผลิต และในการที่จะทำให้สินค้าที่ส่งออกของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศได้นั้นย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับอาชีวศึกษานั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการผลิตของอุตสาหกรรมส่งออกต่าง ๆ เหล่านี้ แต่สถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษากลับมีภาพพจน์ทางลบมากกว่าทางบวก เนื่องจากนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาส่วนหนึ่งนั้นมีพฤติกรรมที่สังคมไม่ปรารถนา คือมักจะมีเรื่องทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายร่างกายและส่วนมากมักจะรุนแรงจนถึงขั้นมีผู้เสียชีวิต ก่อให้เกิดการสูญเสียในหลาย ๆ ด้านตามมา ซึ่งแสดงว่าการศึกษามิสามารถเปลี่ยนแปลงนักศึกษาเหล่านี้ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นได้ จากทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human capital theory) อันเป็นแนวคิดหนึ่งในทางการเศรษฐศาสตร์ ได้อธิบายว่าการศึกษาและการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเพิ่มทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการเพิ่มผลิตภาพ ประสิทธิภาพและหรือรายได้ จนอาจจัดได้ว่าการศึกษาเป็นกระบวนการผลิตทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งซึ่งช่วยเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งก็ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจการพัฒนาและการเจริญเติบโตของประเทศให้มีมากขึ้นด้วย นั่นก็หมายความว่ากระบวนการทางการศึกษาหรือการจัดการทางการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอในการผลิตนักศึกษาที่มีคุณภาพ แต่ก็ยังมีนักศึกษาอีกส่วนที่ดี มีพฤติกรรมเป็นที่ปรารถนาของสังคม ดังจะเห็นได้จากการช่วยเหลือสังคมในโครงการต่าง ๆ ของทางภาคอาชีวศึกษาที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติงานในโครงการส่วนใหญ่หรือทั้งหมดแล้วเป็นนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษานั้นเอง นั่นก็แสดงว่าการศึกษามิสามารถเปลี่ยนแปลงนักศึกษาเหล่านี้ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นได้ หรือแสดงว่ากระบวนการทางการศึกษา หรือการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และเนื่องจากในทุก ๆ สถาบันการศึกษาย่อมประกอบไปด้วยนักศึกษาทั้งสองประเภทตามที่กล่าวมาข้างต้นในสัดส่วนที่แตกต่างกันไป ซึ่งหากต้องการให้นักศึกษาทุกคนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศนั้น ย่อมจะต้องมีการจัดการอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพด้วย

ในปัจจุบันการศึกษาหรือการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษายังไม่มีผู้ท้าวิจัยในเรื่องนี้เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดการค้นคว้าอิสระในเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของรัฐขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาของรัฐทราบถึงระดับประสิทธิภาพของโรงเรียน และใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มหรือรักษาระดับความมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของรัฐ
- 2) เพื่อศึกษาถึงระดับประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของรัฐ
- 3) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของรัฐ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1) ทราบลักษณะทั่วไปของการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของรัฐ
- 2) ทราบถึงระดับประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของรัฐ เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นข้อมูลในการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น
- 3) ทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของรัฐ เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางให้กับสถานศึกษาในการลดความไม่มีประสิทธิภาพเหล่านั้น

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำการศึกษาในด้านสถานศึกษาเฉพาะสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาและผู้ที่กำลังศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาของรัฐจำนวน 60 แห่งทั่วประเทศ ในระดับ ปวช. และปวส. ปีการศึกษา 2547

1.5 นิยามศัพท์

ประสิทธิภาพทางการศึกษา หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยป้อนหรือปัจจัยนำเข้า และผลผลิตที่ได้จากระบบการศึกษา สถานศึกษาใดใช้ปัจจัยป้อนน้อย แต่ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพมากกว่าแสดงว่าสถานศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ

สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

องค์ประกอบของการวัดประสิทธิภาพทางการศึกษา หมายถึง ปัจจัยป้อน (input) และผลผลิต (output) ที่ได้

ปัจจัยป้อน หมายถึง ทรัพยากรที่นำมาใช้เพื่อจัดการศึกษา ได้แก่ นักเรียน บุคลากร อาคาร สถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สื่อ แหล่งความรู้ อุปกรณ์เครื่องมือ และเทคโนโลยี

ผลผลิต หมายถึง ปริมาณและคุณภาพที่เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียน

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับ ปวช. **นักศึกษา** หมายถึงผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับ ปวส.